

ev ve küçük bir liman bulunduğunu yazmaktadır. Kırım savaşında bir defa daha Rus işgaline uğrayan Köstence 1854'te Ruslar tarafından Fransızlar'a teslim edildi.

XIX. yüzyılın ikinci yarısında Dobruca bölgesinin stratejik öneminden dolayı Osmanlılar Köstence'ye de özel ilgi gösterdiler. 1857'de Osmanlı idaresi, bir İngiliz şirketi vasıtasıyla Tuna üzerindeki Cernavodâ ile Köstence arasında demiryolu inşasını başlattı ve demiryolu 1860'ta tamamlandı. Bu arada aynı şirket mârifetiyle demiryolu istasyonuna ilâve olarak liman genişletildi, deniz feneri ve 400'e yakın yeni ev inşa edildi. 1859'da nüfus 3000'e çıktı. 1864 idarî düzenlemelerinde Köstence Tunâ vilâyeti Tulçı sancağına bağlı bir kaza merkezi oldu. 93 Harbi'nde Ruslar tarafından işgal edildi (1877). Daha sonra Ayastefanos ve Berlin antlaşmalarıyla bütün Dobruca ve Köstence Romanya'ya bırakıldı (1878). Savaş yıllarında nüfusu 4-5000'ine kadar düşen Köstence, Romanya'nın Judet adı verilen idarî biriminin merkezi olarak kısa zamanda nüfusu arttı ve ekonomik yönden gelişti. Daha I. Dünya Savaşı'ndan önce Köstence, Romanya dış ticaretinin büyük kısmının gerçekleştirildiği liman haline geldi. Nüfus 1894'te 10.000'den 1912'de 27.000'e, 1930'da 59.000'e, 1948'de 78.000'e, 1956'da 99.000'e, 1966'da 150.000'e, 1977'de 256.000'e ve 1992'de 350.000'e ulaştı. Şehir oldukça genişledi ve yeni ihtiyaçlara uygun yeni yapılar inşa edildi. II. Dünya Savaşı sonrasında ticarî boyutun yanına turizm imkânı da eklendi. Romanya'nın en önemli kültürel merkezleri arasında yer alan Köstence 1923'ten itibaren bir Ortodoks piskoposluğu da barındırmaktadır. Şehirde iki yüksek denizcilik okulu ve 1990'da kurulan devlet üniversitesi vardır.

XX. yüzyılda gerçekleşen Roman iskânıyla şehirde müslümanların oranı gittikçe azaldı. Hemen hemen tamamı Türkler'den oluşan müslüman nüfus 20.000'e kadar düştü. Köstence'de bulunan beş caminin en eskisi 1868'de inşası tamamlanan, Hünkâr Camii olarak da bilinen Azîziye Camii'dir. En ihtişamlısı ise 1910'da Romanya Devleti'nin de yardımı ile yaptırılan Büyük Camii'dir. Romanyalı mimar ve mühendisler tarafından planları çizilen bu cami, XVIII. yüzyılda inşa edilen bir caminin yerine 1822'de yapılan Mahmûdiye Camii'nin yerinde kurulmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, III, 35, 360, 385; Baron d'Hogguer, *Renseignements sur la Dobrođja*, Bucharest 1879, s. 34-38; E. D. Boilă - G. P. Bordea, "Tomis", *Dicționar de istorie veche a României*, Bucharest 1976, s. 575-579; *Muslims in Romania. Past and Present*, Bucharest 1976; M. Holban v.dğr., *Călători străini despre țările române*, Bucharest 1968-76, II, 524; VI, 385; V. Veliman, *Relațiile româno-otomane (1711-1821). Documente turcești*, Bucharest 1984, document nr. 46; A. Rădulescu v.dğr., *Constanta. Ghid de oraș*, Bucharest 1985; *Recensământul populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992*, Bucharest 1994, I, 6; M. M. Alexandrescu - D. Bulgaru, "Köstendje", *Et* (İng.), V, 277-278.

BOGDAN MURGESCU

KÖSTENDİL

Bulgaristan'da tarihî bir şehir
ve eski sancak merkezi.

Bulgaristan'ın batı kesiminde, oldukça geniş ve verimli bir ovada akan Karasu (Struma) nehrine birkaç kilometre mesafede Osogovski dağlarının eteklerinde 560 m. yükseklikte yer alır. Adı Türkçe "Kostadin-ili"nin zamanla değişmiş şekline dayanır. Sahip olduğu çok sayıda kaplıca hamamı sebebiyle kaynaklarda Ilıca-yı Köstendil ya da kısaca Ilıca adıyla da anılır.

Şehir, VI. yüzyıldaki Avar-Slav istilâsı esnasında yıkıma uğrayan Roma şehri Pautalia'nın dolaylı şekilde devamıdır. 553'ten sonra Pautalia adı kaynaklarda zikredilmez. Bu şehrin surlarla çevrili 450 x 680 metrelik (30 hektar kadar) bir alanı kapladığı ve 4-5000 civarında nüfusa sahip olduğu tahmin edilmektedir. 400-450 yılları arasında çöküş ve istilâların etkisiyle yerleşim alanını ikiye ayıran bir surun inşası sonucunda Pautalia şehri 400 x 300 metrelik (12 hektarlık) bir alanı kaplayacak derecede küçüldü ve doğu kısmı boşaltıldı. Küçülen yerleşim alanı X. yüzyılda büyük oranda terkedildi. Yerleşme, tepe üzerine inşa edilen ve sonradan Hisarlık diye adlandırılan küçük fakat müstahkem Velbujd hisarına kaymaya başladı. Geç Roma döneminde yapılan bu hisar VI. yüzyılda İmparator Iustinianos tarafından iyi bir şekilde güçlendirilmişti. Arkeolojik araştırmaların gösterdiğine göre tepe üstüne kurulan bu güçlü kale barbar kavimlerin istilâları sırasında varlığını sürdürmüştür. X. yüzyıldan XIV. yüzyıla kadar kalenin eteklerinde, 1277 tarihli bir belgede zikredilen küçük St. Nicolas Manastırı'nın müstemilâtı etra-

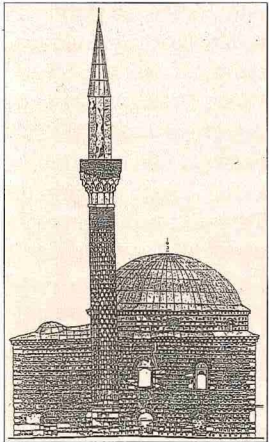
fında ufak da olsa bir açık yerleşim yeri mevcuttu. Daha sonra bu manastırın yerini Sveta Bogoroditsa Katedral Kilisesi aldı. Kazılar neticesinde bulunan seramik, sikke ve evlerin temellerinden hareketle varılan sonuçlara göre bu açık yerleşim X. yüzyıldan itibaren var olmuştur. Bulgar tarihçiliği Velbujd'u XIV. yüzyılda büyük ve muhteşem bir şehir olarak tasvir eder. Ancak bu bilgi arkeolojik çalışmalar tarafından desteklenmez. 28 Temmuz 1330'da Bulgar Çarı Michael'in Sırp Kralı Stephan Deçanski ile çarpışarak tahtını ve hayatını kaybettiği Velbujd Savaşı şehrin civarında gerçekleşti. Bu tarihten itibaren Osmanlı döneminin başlangıcına kadar şehir ve çevresi Sırp hâkimiyetinde kalmış olmalıdır.

Köstendil'in idarecisi olan Sırp Prensi Konstantin Dejanović 1371'de I. Murad'ın hükümdarlığını tanıyarak Osmanlı hizmetine girdi ve Eflak'ta Rovine Muharebesi'nde Yıldırım Bayezid'in tarafında savaşırken hayatını kaybetti. 1395'ten sonra Konstantin'in yerine geçecek uygun bir kişinin bulunmayışı sebebiyle Osmanlılar, büyük bir direnişle karşılaşmaksızın bu eski prensliği Köstendil sancağı haline getirip doğrudan kendilerine bağladılar. 1405 yılı civarında, fetret devrinin istikrarsız şartları esnasında Emîr Süleyman'ın Köstendil'in hemen kuzeyindeki Timok ve Temska bölgelerinde bir Bulgar isyanını bastırdığı belirtilir. Bu olay, Yıldırım Bayezid'in sadık müttefiki Sırp Prensi Stephan Lazareviç'in hayatını anlatan Konstantin'in eserinde açık bir şekilde geçerse de Osmanlı kroniklerinde yer almaz. İsyanın sebebi, Macar Kralı Sigismund'un desteğiyle Osmanlılar'dan önceki son Bulgar kralının oğlu olan Prens Fruzin kumandasındaki bir ordunun saldırısıdır. Bu hadise sırasında Velbujd kasabası Osmanlılar tarafından tekrar ele geçirilmiş, Hisarlık tepesindeki kale tahrip edilmiş ve Bulgar nüfusun önemli bir kısmı sü-rülmüştür; kasabanın aşağı kesimindeki açık düzlüğe de önemli miktarda Türk gruplar yerleştirilmiş olmalıdır. Arkeolojik bulgular Hisarlık tepesindeki yerleşimin 1400 yılı civarında son-bulduğunu gösterir. 923'te (1517) yapılan Osmanlı sayımına göre Köstendil sancağının sekiz kasabasından sadece Köstendil'in kendisinde nüfusun büyük çoğunluğunu Türkler oluşturmaktaydı. Bu oran toplam nüfusun % 86'sı iken diğer kasabalarda oran % 24 civarındaydı (BA, MAD, nr. 170). Arkeolojik bulgular ve Osmanlı defterlerindeki bilgiler bir araya getirildiğın-

de 1400'den kısa bir süre sonrasının bir dönüm noktası oluşturduğu anlaşılır. Böylece Köstendil bir Türk-müslüman şehir merkezi olarak gelişme göstermiştir.

1463'te Fâtiş Sultan Mehmed Bosna seferine giderken Filibe, Samakov, Köstendil üzerinden Üsküp ve daha ileride kuzeyde Kosova yolunu takip etmiştir. Bu sefer esnasında bölgenin vergi tahsildarı ve Köstendil'de bir mescitle medresenin bânisi olan Haraççı Kara Mehmed Bey yaptırmış olduğu, ancak yeteri kadar vakıf mal sağlayamadığı geniş ve kubbeli bir camiye Fâtiş Sultan Mehmed'e atfetmiş ve cami o tarihten bu yana Fâtiş Camii adıyla anılmıştır. Caminin bakım masrafları kısmen Haraççı Mehmed'in yetersiz vakfından, kısmen de devlet hazinesinden karşılanmıştır. Cami doğrudan eski Roma şehri Pautalia'nın duvarlarının temelleri üzerine inşa edilmiş olup bugün hâlâ ayakta. Yapılan araştırmalarda genellikle kasnak kısmındaki küçük tuğla mozaik parçada yer alan 938 (1531-32) tarihi inşa yılı olarak gösterilir. Halbuki bu tarih caminin geçirdiği çok sayıda tamirattan birine aittir. İnşa faaliyetleri dikkate alındığında kasabanın kurucusu bir bakıma Haraççı Kara Mehmed Bey olmuştur. Onun İstanbul'da da eserleri yapıldığı bilinmektedir (İstanbul'da Unkapanı civarındaki halen mevcut cami). İslâmî hayat tarzına göre inşa faaliyetinde bulunan ilk kuruculardan önem arzeden diğer kişiler 892'de (1487) Rumeli beylerbeyi olan ve bir cami, bir zâviye, bir imaret yaptıran Halil Paşa ile kubbeli bir cami, büyük bir çifte hamam yaptıran ve kasabanın su dağıtım sistemini kuran Süleyman Paşa'dır. Su üç saatlik mesafede bulunan, ahalisinin XIX. yüzyıl gibi geç bir dönemde bile hâlâ "suyolcu" olarak hizmet ettiği Bogoslov köyünden

Köstendil Fâtiş Sultan Mehmed Camii'nin I. Farkof ve M. Kiel tarafından yapılan rekonstruksiyon çizimi

gelmekteydi. Halil Paşa'nın inşa ettirdiği İmaret Camii 1953'e kadar varlığını sürdürmüştür.

Kölnlü şövalye Arnold von Harff 1499'da Köstendil'i ziyaret etmiş ve burayı oldukça büyük bir kasaba olarak tanımlamıştır. Aynı zamanda kasabada Osmanlı sultanlarına ait bir sarayın varlığından da bahseder. Saray mahallesinde yer alan ve halen bölgeye ismini veren büyük bir havuzla bir kule XIX. yüzyılın sonuna kadar ayakta kalmıştır.

Köstendil sancağına ait mevcut en eski tarihli sayımı içine alan deftere göre kasaba altı mahalleye bölünmüştür. 296 hâneneden oluşan beş mahallede müslümanlar, tamamı kırk yedi hâne olan bir mahallede ise hıristiyanlar oturmaktaydı. Buna göre kasaba, % 86'sını müslümanların oluşturduğu 1400-1450 nüfusa sahipti. Büyüklüğü açısından Köstendil sancağının sekiz kasabası içinde altıncı büyük merkezdi.

Refahın hüküm sürdüğü XVI. yüzyıl boyunca Köstendil hızla gelişti. 1517-1570 yılları arasında hane sayısı ikiye katlanırken mahallelerin sayısı da altıdan yirmi üçe yükseldi. 1517'de kasabada bir cuma camisi ile (Sultan Mehmed Camii) üç tane kubbeli ve kurşunlu mescid vardı. 1570'te ise camiye ilâveten bu sayı yirmi biri buldu. Günümüze ulaşan eski fotoğraflar, bunların daha çok büyük ve âbidevî kubbeli yapılar olduğunu gösterir. XVI. yüzyılın sonu ile XVII. yüzyılın başlarında bunlar cuma camisi olmuştur. 1570'te Köstendil küçük bir yahudi azınlıkla birlikte 3000 nüfusa sahipti. XVI. yüzyıl boyunca müslümanların nüfus içindeki oranı % 85 ile % 88 arasında değişkenlik göstermiştir. Zikredilen dinî yapıların yanında şehirde Roma döneminin Pautalia şehir duvarının kalıntılarını takip eden ana yol boyunca bir dizi han da vardı. Köstendil'in bir özelliği de kaplıca hamamlarıdır. Bunlardan biri olan Derviş Banya 1566'dan günümüze kadar varlığını sürdürmüştür.

983-985 (1575-1577) yılları arasında inşa edilen âbidevî bir cuma camisi olan Ahmed Bey Camii, kısa bir dönem Köstendil sancak beyi olarak hizmet eden Feridun Ahmed Bey'in emriyle yapılmıştır. Mevcut Bulgar kaynakları bu caminin tahrip edilen Saint Paraskevi Kilisesi'nin yıkıntıları üzerine inşa edildiğini ileri sürer. Arkeolojik araştırmalar ise sadece bir geç dönem Roma bazilikasının temellerini ortaya çıkarmış, bunun dışında bir şey bulunamamıştır. Caminin bulunduğu yer,

Köstendil'de Feridun Ahmed Bey Camii (M. Kiel arşivi)

Pautalia'nın milâttan sonra 450 sonrasında terkedilen doğu yarısında yer almaktaydı. XVII. yüzyılda kasabanın gelişmesi yavaşladı. 1051'de (1641) büyük bir deprem üçte ikisini tahrip etti. Evliya Çelebi 1071'de (1661) Köstendil'i ziyaret ettiğinde kasabada 1100 hâne, üç medrese, altı mektep, beş tekke ile Sultan II. Murad'a ait üç han bulunduğunu belirtir (*Seyahatnâme*, V, 566-568). 1660 tarihli resmî Osmanlı medrese kayıtları Köstendil'de biri Haraççı Mehmed Bey, diğeri Subaşı Murad Bey'e ait iki medrese zikreder. Osmanlılar'ın son dönemlerinde kasabadaki medrese sayısı altıdan daha fazla olmalıdır. Evliya Çelebi'nin Köstendil camileriyle ilgili tasvirleri yanıltıcı ve yanlış yönlendiricidir. Daha kötüsü, onun tamamen mitolojik tarihî mülâhazalarıdır ki bunlar Bulgar tarihçileri tarafından herhangi bir eleştiriye tâbi tutulmadan kabul edilmiş ve Osmanlılar'ın ilk dönemi için tamamıyla çarpıtılmış bir görünüm oluşturulmasına yol açmıştır.

Köstendil, Osmanlılar'ın başarısızlıkla neticelenen II. Viyana Kuşatması'nın ardından hıristiyan ittifakı ile yapılan savaş esnasında önemli ölçüde zarar gördü. Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, 4000 Alman ve Macar'ın Bulgar haydutlarının da katılımıyla kasabaya âni bir baskın yaparak çok sayıda müslümanı katlettiğini ve büyük maddî zarara yol açtığını nakleder (*Tarih*, II, 506-507). İkinci bir felâket de 20 Mart 1690'da Antonio Valerio Zips kumandasındaki 2000 kişilik bir Sırp ordusunun kasabayı zaptederek yağmalaması ve geri çekilmeden önce müslüman nüfusun bir kısmını kılıçtan geçirmesiyle yaşandı. Bu yıllarda Osmanlılar kasabanın tamamını bir savunma duvarı ile çevirdi-

ler ve Hisarlık tepesi üstündeki Ortaçağ kalesi alanı üzerine bir hisar inşa ettiler. Bu hisarın güzel bir resmi, büyük ihtimalle 1690'ların başında yapılmış olan ve halen Amsterdam'da Rijksmuseum'da bulunan Hollandalı ressam Jacobus Harrewijn'in çalışmasında görülmektedir. 1794-1799 arasındaki Köstendil istihkam çalışmaları Baron Felix de Beaujour tarafından ayrıntılı olarak tasvir edilmiştir. Bunlar XIX. yüzyılın başlarına kadar varlığını sürdürmüştür. Jacob Hütz, 1828'de Köstendil'i 8000 nüfus ve on iki kaplıca hamamı ile açık ve istihkamsız bir kasaba olarak anlatır. Bu sırada kasaba bir Ortodoks başpiskoposluk merkeziydi ve daha ziyade ticaretle gelişmekte olan zenaatlara sahipti. Büyük oranda 1690'lardaki yıkıcı olayların yardımıyla başlayan, kasabanın bir İslâm merkezinden Bulgar hıristiyanlarının hâkim olduğu bir kasaba haline dönüşmesi süreci XIX. yüzyılda Bulgar nüfusun Türkler'e göre çoğalmasıyla gittikçe hızlandı.

1873 tarihli *Tuna Vilâyet Salnâmesi*, Köstendil'in 2862'si (% 48'i) Türkler'den ve geri kalan 3140'ı hıristiyan ve yahudilerden oluşan 6002 nüfusa sahip olduğunu gösterir. Kasabada on altı cami, dört kilise ve sinagog, dokuz ilica, yirmi üç han ve 426 dükkân mevcuttur. Aynı yıllarda Aubaret de kasabanın kabaca yarısı müslüman, yarısı hıristiyan olan 6000 nüfusunun bulunduğunu kaydeder. Köstendil kasarı 6250 hıristiyan hâne ile sadece 1529 müslüman hânenin bulunduğu 176 köyü içine almaktaydı. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında ve bunu takiben kasabadaki ve Köstendil bölgesindeki Türkler'in beşte dördü geri dönmemek üzere göç etti. Bunlardan boşalan yerler hemen kalabalık nüfusa sahip dağ köylerinden gelen Bulgarlar tarafından dolduruldu.

Osmanlılar'ın son ve Bulgarlar'ın ilk dönemindeki Köstendil, Konstantin Jireček tarafından yeşile boğulmuş, evlerin kırmızı kiremitli çatıları arasında yükselen çok sayıda beyaz minare ve halen dokuz kubbeli ve kurşunlu camiye sahip çok güzel bir kasaba olarak tasvir edilir. Bu dönemde Köstendil sadece 581'ini Türkler'in, 940'ını İspanyolca konuşan yahudilerin oluşturduğu 10.698 nüfusa sahipti. Köstendil çevresindeki üç köyde (Zgurovo, Pelatikovo ve Raška Goraštica'da tamamı 837 kişiden oluşan) Türkler yaşamaktaydı. Kalan nüfusun tamamını ise Bulgarca konuşan hıristiyanlar oluşturmaktaydı.

XX. yüzyılın ilk yarısında kasaba yavaş bir şekilde büyümeye devam ederek 1934'te 16.091 nüfusa ulaştı. Bunlardan sadece 878'i (% 9) Türk'tü. II. Dünya Savaşı'na kadar tarihi camilerle diğer Osmanlı yapıları varlıklarını sürdürüyordu. Feridun Ahmed Bey Camii yerel arkeoloji müzesine dönüştürülmüştü. II. Dünya Savaşı'ndan sonra kasaba sanayileşmeye (inşa faaliyetleri, yün ve tekstil, halı, meyve konserveciliği, bitkisel yağlar vb. üretimi) bağlı olarak dikkate değer ölçüde genişledi. 1992'de kasabanın nüfusu 55.204'e yükseldi; ancak geçmişindeki güzelliğini tamamen kaybederek kasvetli, renksiz bir kasaba haline geldi. Bulunduğu çevre, yoğun meyve bahçeleri ve üzüm bağlarıyla hâlâ Bulgaristan'ın meyve bahçesidir. 1950'lerde içinde tekkelerin, türbelerin ve mezarlıkların bulunduğu Osmanlı döneminden kalan birçok âbidevi yapı tahrip edildi. Bugün sadece Derviş Banyası İlicası, XV. yüzyıldan kalan bir kule binası, Feridun Ahmed Bey Camii ile Fâtiha Camii muhafaza edilmektedir. Sonuncusu çok bakımsız ve harap bir görünümündedir.

XVIII ve XIX. yüzyıllarda Köstendil, özellikle Halvetî ve Nakşibendî tarikatlarının hâkim olduğu aktif bir tasavvufî hayata sahipti. Bu dönemde Osmanlı Balkanları'nın en önemli ve üretken yazarlarından, kasabada yaşayan ve faaliyet gösteren biri olarak Köstendilli Süleyman Şeyhî Efendi, arkasında aralarında *Bahrü'l-velâye* ve -kayıp olduğu anlaşılan *Târîh-i Köstendil* gibi önemli eserlerin de bulunduğu yirmi altı çalışma bırakmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, *MAD*, nr. 170; Elyiya Çelebi, *Seyahatnâme*, V, 566-568; Silâhdar, *Târîh*, II, 506-507; J. Hütz, *Beschreibung der europäischen Türkei*, München 1828, s. 250-251; *Salnâme-i Vilâyet-i Tuna* (1290), s. 208-209; J. Ivanov, *Severna Makedonija*, Sofia 1906, s. 140-143, 160-161, 169; a.m.f., "Kjustendilskijat Hisarlık i negovite starini", *Izvestija na Bâlgarskoto Arheologičesko Družestvo*, VII, Sofia 1920, s. 66-123; H. Minetti, *Osmanische provinzielle Baukunst auf dem Balkan*, Hannover 1923, s. 15-19; Z. Çankov, *Geografski Rečnik na Bâlgarija*, Sofia 1939, s. 232-234; Osman Nuri Peremeci, *Tuna Boyu Tarihi*, İstanbul 1942, s. 148-149; İbrahim Tatarlı, "Turski Kultovi Sgradi i Nadpisi v Bâlgarija", *Godišnik na Sofijski Universitet (Fakultet po Zapadni Filologiji)*, XL, Sofia 1966, s. 578-580; L. Slokosta, "Antičnata Istorija na Kjustendil", *Kjustendil i Kjustendilsko* (ed. Gina Kresteva), Sofia 1973, s. 25-55; K. Popov, "Kjustendil pod Tursko Robsvo", a.e., s. 85-111; Tsvetana Dremzizova v.dğr., *Arheologičeski Pametnitsi ot Kjustendilski Okrug*, Sofia

1978, s. 20, 55; S. Mihailov – M. Sestrimska, *The Old School in Kyustendil, Materials and Archaeological Finds*, Sofia 1981; Ali Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhî*, Ankara 1989; J. Fârkov, *Mitropolskata čerkuva Uspenie Bogorodično v Kjustendil*, Kjustendil 1991; a.m.f., *Kjustendil prez Vazrazdaneto*, Sofia 1991; a.m.f., "Ukrepitelnata sistema na Kjustendil XVII-XIX vek", *Izvestija na Istoričeski Muzej-Kjustendil*, V, Sofia 1993, s. 171-184; Slavka Draganova, "Kjustendilski Region 1864-1919", *Etnodemografsko i Social-ekonomičesko Izsledovane*, Sofia 1996, s. 265; Hedda Reindl-Kiel, "Property, Maintenance and Crime in early 17th Century Court of Küstendil", *Mélanges Prof. Machiel Kiel* (ed. A. Temimi), Zaghouan 1999, s. 429-454; Machiel Kiel, *Bulgaristan'da Osmanlı Dönemi Kentsel Gelişmesi ve Mimari Anıtları*, Ankara 2000, s. 58-63, 133-135; a.m.f., "Ottoman Kyustendil in the 15th and 16th Centuries, Ottoman Administrative Documents from the Turkish Archives Versus Myths and Assumptions in the Work of Jordan Ivanov", *Izvestija na Istoričeski Muzej-Kyustendil*, V (1993), s. 141-169; L. Aubaret, "Province du Danube", *Bulletin de la société de géographie*, XII, Paris 1876, s. 147-184; Osman Keskiöğlü, "Bulgaristan'da Bazı Türk Abideleri ve Vakıf Eserleri", *VD*, VIII (1969), s. 309-322; Kemal Özerin, "Eski Bir Rûznâmeye Göre İstanbul ve Rumeli Medreseleri", *TED*, sy. 4-5 (1974), s. 279, 286; Ekrem Hakkı Ayverdi, "Köstendil", *KAM*, V/1 (1976), s. XXX; "Kjustendil", *Kratka Bâlgarska Entsiklopedija*, Sofia 1966, III, 207; "Kjustendilski Okrug", a.e., III, 207-208; *Entsiklopedija Bâlgarija*, Sofia 1982, III, 690-692.

MACHIEL KIEL

KÖŞK

Büyük bir sivil yapıya bağlı veya bağımsız olarak inşa edilen süslü küçük bina.

Aslen Farsça olan köşk kelimesi kır ve açıklık yerlerde ya da bahçe içinde bulunan bağımsız evleri, yazlık binaları ifade eder. Ayrıca bir saray veya konak bahçesinde müstakil olarak yapılan süslü küçük binalara da bu ad verilir. Köşk, bir sultan sarayı kısmı olduğu gibi herhangi bir kişiye ait evin ilâvesi de olabilir. Özel kişinin avlu ya da bahçesinde ise köşk ismini muhafaza eder. Aslında kullanılma şekilleri arasında bir ayırım yapılmamış olsa da köşk kelimesi daha ufak ve mütevazı, kasır ise daha fazla önem taşıyan yapıları belirtir. Köşk bir şahsın malı olabilirken kasır yalnız hünkâra ait olan yapıdır. Bununla birlikte köşk ve kasır kelimelerinin birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir; Sepetçiler Kasrı (Köşkü) (1643), Bebek Kasrı (Köşkü) (1725-1785), Aynalıkavak Köşkü (Hasbahçe Kasrı) (1791) gibi. Kasır kelimesine XIX. yüzyıldan itibaren daha